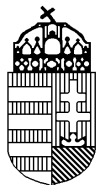

Országos Atomenergia Hivatal

3.8. sz. útmutató

Radioaktív hulladékkezelés tervezése

Verzió száma:

2.

2005. október

Kiadta: Dr. Rónaky József, az OAH főigazgatója
Budapest, 2005. október.

A kiadvány beszerezhető:
Országos Atomenergia Hivatal
Nukleáris Biztonsági Igazgatóság
Budapest

ELŐSZÓ

A nukleáris biztonság szabályozási rendszerének hierarchiája a következő:

1. A legfelső szintet az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. *törvény* képviseli.
2. A következő szintet alapvetően a törvény végrehajtására kiadott *két kormányrendelet* alkotja. A 114/2003. (VII. 29.) Korm. rendelet az Országos Atomenergia Hivatal (OAH) jogállását, míg a 89/2005. (V.5.) Korm. rendelet az OAH nukleáris biztonsággal összefüggő hatósági ügyekben lefolytatott eljárásainak általános szabályait határozza meg. Ez utóbbi melléklete a kiadott 7 nukleáris biztonsági szabályzat, melyek közül négy az atomerőművekre, az ötödik az oktató és kutató atomreaktorokra, a hatodik a kiégett nukleáris fűtőelemek átmeneti tároló létesítményeire szabja meg a konkrét nukleáris biztonsági követelményeket, míg a hetedik az NBSZ-ekben alkalmazott speciális fogalmak definícióit adja meg. Ezekről a követelményektől eltérni csak a kormányrendeletben foglaltak szerint lehet.
3. Azt, hogy a szabályzatokban meghatározott követelmények teljesítésére milyen módszert ajánl az eljáró hatóság, a szabályozás következő szintje, az egyes szabályzatokhoz kapcsolódó *útmutatók* tartalmazzák. Ezeket az útmutatókat az OAH főigazgatója adja ki, és az időről-időre felhalmozódott tapasztalatok alapján módosult újabb kiadásaiik jelennek meg. Az eljárás gyors és akadálymentes lefolytatásának érdekében a hatóság az engedélyeseket az útmutatókban foglalt ajánlások minél teljesebb követésére ösztönzi.
4. Konkrét berendezésekre, tevékenységekre, eljárásokra a leírt általános jellegű szabályozások mellett *egyedi hatósági előírások, állásfoglalások* is vonatkozhatnak.
5. A felsorolt szabályozásokat magától értetődően kiegészítik az engedélyesek, ill. más, a nukleáris energia alkalmazásában közreműködő szervezetek (tervezők, gyártók, stb.) belső szabályozási dokumentumai, amelyeket a minőségirányítási rendszerükkel összhangban készítenek és tartanak karban.

Az útmutatók alkalmazása előtt mindig győződjön meg arról, hogy a legújabb, érvényes kiadást használja-e. Az aktuális érvényes útmutatókat az OAH honlapjáról (www.haea.gov.hu) töltheti le.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	5
1.1. Az útmutató tárgya és célja	5
1.2. Vonatkozó jogszabályok és előírások	5
2. TERVEZÉSI ALAPELVEK	6
3. OSZTÁLYOZÁS	7
4. A RENDSZEREK TERVEZÉSE ÉS LÉTESÍTÉSE	7
5. BERENDEZÉSEK ÉS ANYAGOK	9
6. RADIOAKTIV HULLADÉKOK FELDOLGOZÁSA	10
6.1. Alapelvek	10
6.2. Gázok és aeroszolok kezelésére szolgáló rendszerek	10
6.3. Folyékony hulladékok kezelése	11
6.4. Szilárd hulladékok kezelése	11
6.5. Térfogat-csökkentési és kondicionálási módszerek	12
6.6. Hulladéktárolás és telephelyen belüli szállítás	12
7. A RENDSZEREK FIZIKAI KIALAKÍTÁSA	14
7.1. Védelmek, árnyékolások	14
7.2. Karbantartás	14
7.3. Tűzvédelem	14

1. BEVEZETÉS

1.1. Az útmutató tárgya és célja

Az útmutató ajánlásokat tartalmaz a Nukleáris Biztonsági Szabályzat 3. kötetének 5.6. fejezetében rögzített előírásoknak a hatóság és az engedélyes egyetértésével ajánlott teljesítési módjára és a tervezés során készítendő dokumentációk tartalmi követelményeire.

Az útmutató célja a hatóság és az engedélyes kapcsolatának szabályozása a nukleáris és radioaktív anyagok kezelésével kapcsolatos engedélyezési eljárásokban a tervezési követelmények érvényesítésére vonatkozóan.

1.2. Vonatkozó jogszabályok és előírások

Az Országos Atomenergia Hivatal nukleáris biztonsággal összefüggő hatósági ügyekben történő eljárásáról szóló 89/2005. (V.05.) Korm. rendelet 4. § (1) bekezdése alapján kiadott szabályzatok (NBSZ) 3. kötetének 5.177. pontja előírja a következőket:

„A tervező dolgozzon ki komplex hulladékkezelési dokumentációt annak érdekében, hogy az atomerőműből származó radioaktív anyagok útját úgy lehessen szabályozni és ellenőrizni, hogy a radioaktív kibocsátás mennyisége és koncentrációja az előírt határérték alatt, az ésszerűen elérhető legalacsonyabb szinten maradjon.”

„A radioaktív hulladékok kezelésének tervezésekor tekintettel kell lenni arra, hogy az alkalmazandó sugárvédelmi rendszernek az alábbi fő követelményeket kell kielégítenie:

- a) *A radioaktív hulladékok kezelésére szolgáló rendszerek tervezésekor figyelembe kell venni, hogy biztosítani kell az atomerőmű egészére engedélyezett kibocsátási korlátok betarthatóságát.*
- b) *A radioaktív hulladékkezelő rendszerek sugárvédelme feleljen meg az ésszerűen elérhető legkisebb sugárterhelés elvének (ALARA), a dóziskorlátok betartásával egyidejűleg.”* (NBSZ 3. kötet, 5.178. pont)

„A hulladékkezelő rendszerek kialakításának biztosítania kell a végtermékként előálló hulladékforma hatóság által jóváhagyott szállítására,

tárolására és elhelyezésére vonatkozó előírások teljesülését.” (NBSZ 3. kötet, 5.179. pont)

2. TERVEZÉSI ALAPELVEK

Az erőműben a radioaktív hulladékok gyűjtésére, feldolgozására, tárolására az inaktív hulladékoktól elkülönített rendszereket terveznek és valósítanak meg abból a célból, hogy az erőmű biztonságos működését a radioaktív hulladékképződés ne korlátozza.

A folyékony radioaktív hulladékok feldolgozására szolgáló, illetve a szilárd radioaktív hulladékokat feldolgozó rendszerekből kikerülő szilárd hulladékok csomagolását és átmeneti tárolását úgy tervezik meg, hogy azok nyilvántartása, ellenőrzése és továbbszállítása a végleges tárolóban történő elhelyezés követelményeinek megfelelően.

A tervezendő radioaktív hulladékkezelő rendszerek üzemzavarainak valószínűségét a tervezés során elemezik és lehetőleg azt a megoldást választják, amelynek alkalmazása esetén a rendszer üzemzavarainak a valószínűsége a legkisebb.

Ha a hulladékkezelés többféle eljárással történhet, a tervező elemzéssel igazolja az általa választott eljárás hosszú távú alkalmasságát (figyelembe véve a hulladék-elhelyezés célkitűzéseit is), melyek összhangban vannak a nemzeti hulladékkezelési szabályozásokkal.

A radioaktív hulladékok komplex kezelési dokumentációjának kidolgozásakor figyelembe veszik a jelenlegi és a jövőben várható környezeti feltételeket és az üzemeltetési feltételek előre látható változását.

3. OSZTÁLYOZÁS

A hulladékfeldolgozás eredményességét a szétválogatás és az osztályozás minősége jelentősen befolyásolja. Az osztályozás az alábbiak szerint történhet

- a) aktivitás és aktivitás-koncentráció (nuklidok figyelembevételével),
- b) szilárd illetve nem szilárd (folyadék, gáz) hulladék,
- c) tűzvesélyesség, toxicitás stb.

A szilárd hulladékokat kezelhetőségük és aktivitásuk szerint osztályozzák. Eltérő kezelést igényelnek a nedves szilárd anyagok (pl. elhasznált ioncserélő gyanták, iszapok, stb.) és a száraz anyagok (pl. szennyezett alkatrészek, szűrők, stb.) A szilárd hulladékok szétválogatása lehetőleg a keletkezés helyén vagy ahhoz közel történik. A szilárd hulladékok mennyiségét a lehető legalacsonyabb szinten tartják.

Ezeken túlmenően egyes hulladékfajták kezelése külön megfontolásokat igényelhet, például figyelembe véve a nem vízbázisú hulladékokat, melyek - a vizes fázisoktól történő elválasztást követően - külön kezelendők.

A folyékony hulladékokat a kémiai összetételük szerint osztályozzák és annak megfelelően dolgozzák fel.

4. A RENDSZEREK TERVEZÉSE ÉS LÉTESÍTÉSE

A hulladék-feldolgozó rendszerek tervezésekor az atomerőmű normál üzemi és üzemzavari működése során keletkező hulladékok mennyisége egyaránt a tervezési alap része.

A szilárd hulladékok feldolgozás előtti tárolására legalább 1 heti hulladékképződésnek megfelelő tárolókapacitást biztosítanak.

A folyékony hulladékok közbenső tárolására szolgáló tartályok térfogatát úgy határozzák meg, hogy azok a keletkezett folyékony hulladékok tárolását a hulladékot feldolgozó rendszer esetleges üzemzavari elhárításának ideje alatt is biztosítani tudják.

A redundáns elemek számát a meghibásodási gyakoriságok, a javítás időigénye és a lehetséges meghibásodások típusa alapján határozzák meg, annak figyelembe vételével, hogy a hulladékok tárolására szolgáló

tárolókapacitás a feldolgozó berendezések javításának ideje alatt keletkező hulladékokat is be tudja fogadni.

A folyékony halmazállapotú hulladékok keletkezésének az ésszerűen elérhető legalacsonyabb szinten tartásához a tervezés során az alábbiakat veszik figyelembe:

- a) az üzemanyag meghibásodással járó eseményeket,
- b) a dekontaminálási igények lehetséges csökkentésének szempontjait,
- c) a hulladékkezelésnek megfelelően tervezett dekontaminálási eljárásokat,
- d) a keletkezett folyékony hulladékok mennyiségét csökkentő hulladék-feldolgozó eljárásokat.

Biztosítják a folyékony és iszapszerű hulladékból történő mintavétel lehetőségét. A mintavevő vezetéknél törekedni kell a lehető legrövidebb hosszúságra. Iszapok esetén olyan geometriát alakítanak ki, amely biztosítja, hogy a vezetékben lerakódások, dugulások ne fordulhassanak elő. A vezetékek átmosási lehetőségét biztosítják.

A berendezések radioaktív hulladékkal érintkező belső felületét úgy alakítják ki, hogy az dekontaminálható legyen a berendezés szétszerelése nélkül.

Az olyan berendezéseket, melyeknek belsejében szobahőmérsékleten kikristályosodás várható, fűthető kivételben tervezik.

Kenőanyagot igénylő berendezések számát a hulladékkezelő rendszerekben kerülnek a hulladékok szerves szennyeződésének elkerülése céljából.

A hulladékkeletkezéssel járó folyamatok ellenőrzését úgy tervezik meg, hogy az

- a) elősegíti a hulladékképződés és ezzel a hulladékkezelési igények csökkentését,
- b) tájékoztat a hulladékok forrásairól és jellemzőiről,
- c) lehetővé teszi a fizikai, kémiai jellemzők és az izotóptartalom mérését valamint a radionuklidok azonosítását.

A határértékek betartásának igazolására a kezelési lánc egyes elemeinél a kibocsátásokat ellenőrző rendszert terveznek:

- a) minden lehetséges kibocsátási ponton,
- b) a hulladékgyűjtő pontokon,

- c) a kezelő folyamat betáplálásánál,
- d) a kezelő rendszer termék kiadásánál,
- e) a kezelés utáni tárolásnál.

5. BERENDEZÉSEK ÉS ANYAGOK

A hulladékkezelő rendszer tartályai teljesen leüríthetők. Az iszapot (is) tartalmazó tartályokban biztosított a keverés lehetősége.

A tartályokat a bennük tárolt közeg, sugárzási tulajdonságainak megfelelő helyre bekötött túlfolyóval látják el. A légtelenítő rendszereket úgy tervezik meg, hogy azok kialakítása megakadályozza folyadékoknak a szellőző rendszerbe kerülését.

A szivattyúkat és csővezetéseket úgy tervezik meg, hogy biztosítsák a dekontaminálhatóságot, a cserét vagy javítást. A hulladékkezelési folyamatban alkalmazott csatlakozások hegesztett kivitelűek..

A szelepek elhelyezését és a csővezetékek nyomvonalait úgy tervezik meg, hogy lehetőleg ne alakuljanak ki le nem üríthető szakaszok ("zsákok") és a vezetékek könnyen dekontaminálhatók és javíthatók.

A berendezések belső bevonatai rendelkeznek az élettartamnak megfelelő sugárállósággal.

A hulladékkezelő rendszerek tervezése során – az ALARA elv figyelembevételével - biztosítják azok megfelelő szintű táv- vagy automatikus üzemeltetését.

6. RADIOAKTIV HULLADÉKOK FELDOLGOZÁSA

6.1. Alapelvek

Az alacsony aktivitású hulladékokat a lehető leghamarabb feldolgozzák, melyre megfelelő referenciával rendelkező térfogat-csökkentési eljárást terveznek (tömörítés, égetés stb.).

A hulladékkezelő rendszerek tervezésekor azok irányítását kezelhető helyiségből biztosítják. Az ellenőrzés és irányítás kiterjed az egyes berendezések

- a) működésére,
- b) állapotjelzésére,
- c) technológiai jellemzőinek követésére,
- d) automatikus vezérlésére,

illetve a folyamatra előírt határértékek túllépésének jelzésére.

A hulladéktárolót úgy tervezik meg, hogy az védett illetéktelen belépés ellen. A hulladéktároló területére történő belépést csak a munkák ellátásához feltétlenül szükséges személyek részére engedélyezik.

A hulladékkezelő rendszerek elhelyezésének, elrendezésének és azok árnyékolással történő ellátásának tervezésekor gondoskodnak az üzemeltető és karbantartó személyzet sugárterhelésében az ALARA elv érvényesüléséről.

Az üzemzavarok gyakoriságát figyelembe veszik a hulladékkezelés tervezésekor, mivel azok a hulladékok mennyiségének növekedését eredményezik.

6.2. Gázok és aeroszolok kezelésére szolgáló rendszerek

A gáz halmazállapotú hulladékokat kezelő rendszerek tervezésekor figyelembe veszik a kezelésre kerülő gáz mennyiségét, aktivitását és a gázban lévő nuklidok tulajdonságait és aktivitás-koncentrációját. Tekintettel vannak a gáz kémiai tulajdonságaira, mint pl. korrozív viselkedés, toxicitás.

A nemesgázokat is tartalmazó gázokat, amennyiben felezési idejüket figyelembe véve lehetséges, késleltető rendszerben vagy pihentető

tartályban fogják fel, a radionuklidok jelentős részének kibocsátás előtti elbomlásának biztosítása céljából.

Az aeroszolok eltávolítására alkalmazott szűrők illetve szűrőrendszerek hatásossági jellemzőinek rendszeres ellenőrzését biztosítják.

A légnemű hulladék kezelő rendszer megfelelő teljesítőképességét, működését, a kibocsátási határértékek teljesülését tervezéskor bizonyítják és lehetővé teszik annak üzem közbeni rendszeres (időszakonkénti) ellenőrizhetőségét.

6.3. Folyékony hulladékok kezelése

A folyékony hulladékokat kezelő rendszerek tervezésekor figyelembe veszik:

- a) a feldolgozandó hulladék mennyiségét,
- b) a hulladékban jelen lévő radionuklidokat,
- c) az aktivitást,
- d) a sókoncentrációt,
- e) a kémiai összetételt,
- f) a korrozív összetevőket.

A kellően hatékony folyékonyhulladék-feldolgozás érdekében az alábbi tervezési szempontok érvényesítése javasolt:

- a) Több lehetséges feldolgozási eljárás közül azt választják, amely előnyös a másodlagos hulladék keletkezése és a személyzet illetve a lakosság sugárterhelése szempontjából.
- b) Domináns radionuklid jelenléte esetén az adott nuklidra specifikus kezelést terveznek be.
- c) A kezelésre kerülő hulladék kémiai tulajdonságait figyelembe veszik.

A tervezés során előnyben részesítik azokat az eljárásokat, melynek eredményeképpen szilárd termék keletkezik.

6.4. Szilárd hulladékok kezelése

A száraz szilárd hulladékok feldolgozásának tervezésekor figyelembe veszik annak jellemzőit, pl. kihasználják a rövid felezési idejű radionuklidok nagy részének tárolás közbeni lebomlását.

Szilárd anyagok kezelésének és tárolásának tervezésekor az öngyulladás lehetőségére is tekintettel vannak.

6.5. Térfogat-csökkentési és kondicionálási módszerek

Az atomerőmű üzemeltetése és karbantartása során keletkező hulladékok - különösen a folyékony hulladékok - nagy mennyiségben és viszonylag kis aktivitás-koncentrációval keletkeznek, így ezek térfogatának csökkentése az elhelyezés szempontjából jelentős kérdés. A térfogat-csökkentési módszerekkel szemben támasztott alapvető követelmény, hogy a radioaktív izotópokat koncentráció átmeneti, esetleg végterméket és egy kibocsátható vagy újrafelhasználható inaktív (tisztított) közeget eredményezzenek.

A feldolgozás eredményeképpen kapott termék csomagolását úgy tervezik meg, hogy az kielégíti a biztonságos tárolás és elhelyezés követelményeit.

6.6. Hulladéktárolás és telephelyen belüli szállítás

A reaktorból származó radioaktív hulladékok tárolásának követelményeit az aktivitásuk alapján állapítják meg. Különböző aktivitású illetve veszélyességű hulladékok együttes tárolását általában elkerülik, de ha az nem lehetséges, a hulladéktárolás tervezésekor a veszélyesebb izotópra érvényes előírásokat veszik figyelembe.

Csomagolás előtt elegendő időt terveznek be a radioaktív izotópok jelentős részének lebomlására, illetve a személyzet sugárterhelésének csökkentése céljából dekontaminálást írnak elő.

Azoknak a hulladékoknak a tárolására, melyek közvetlenül nem bocsáthatók ki a környezetbe, a tervezés során elegendő helyet vesznek figyelembe normál üzemre és üzemzavari helyzetre vonatkozóan egyaránt.

A hulladékok tárolására alkalmazott tárolóedények szerkezeti anyagának kiválasztásakor figyelembe veszik a tárolt anyag tulajdonságait és a környezet jellemzőit. Az előírt tárolási idő alatt a tárolóedény épségét szavatolják.

A telephelyen belüli hulladékszállítás során alkalmazott biztonsági intézkedéseket a hulladék aktivitásának, csomagolásának és a felügyelet fokának megfelelően határozzák meg. A csomagolás biztosítja az ALARA elv érvényesülését és egy esetleges szállítás közben bekövetkező esemény során az ellenőrizetlen kibocsátás elfogadható szinten tartását.

Abban az esetben, ha a hulladékszállítás csak az ellenőrzött zónán belül történik, nem szükséges olyan szigorú csomagolási és szállítási követelményeket előírni, mint az ellenőrzött zónán kívül.

7. A RENDSZEREK FIZIKAI KIALAKÍTÁSA

7.1. Védelmek, árnyékolások

Radioaktív közeget tartalmazó berendezések és tartályok elhelyezésekor és sugárvédelmének kialakításakor biztosítják, a megközelítést igénylő helyek legalább korlátozottan kezelhetőségét.

A csővezetékek vonalvezetése nem akadályozza az egységek szükséges megközelítését, sem fizikai, sem sugárvédelmi szempontból.

A szivattyúkat a hozzájuk rendelt tartály sugárvédelmi árnyékolásán kívül helyezik el, szükség esetén külön árnyékolással látják el.

7.2. Karbantartás

Az elrendezés kialakításakor a karbantartás igényeit is figyelembe veszik, biztosítják az alkatrészek és egyéb elemek szükség szerinti cseréjének lehetőségét.

A karbantartáshoz szükséges emelő- és szállítóberendezéseket a tervezés során meghatározzák, biztosítják az azok mozgásához szükséges teret.

A karbantartások során szükséges ideiglenes, helyi árnyékolások kialakítását a tervezés során előre meghatározzák.

7.3. Tűzvédelem

„Gyúlékony szilárd és folyékony hulladékok esetén meg kell teremteni a hatékony tűzjelzés és tűzoltás feltételeit olyan módon, hogy az esetleges tűz és annak oltása során a rendszerben lévő radioaktív anyagok kijutása a lehető legnagyobb mértékben korlátozott legyen.” (NBSZ 3. kötet, 4.139. pont)

„Nagy mennyiségű tűzveszélyes, illetve éghető hulladékot tartalmazó raktárakat telepített tűzoltó berendezéssel kell felszerelni. Az eszközöket úgy kell elhelyezni, hogy a tűz oltását végző személyzet sugárterhelése minimális legyen.” (NBSZ 3. kötet, 4.140. pont)

„A tűz és oltásának következményeit, illetve a keletkezett másodlagos hulladékok gyűjtését tervezéskor figyelembe kell venni.” (NBSZ 3. kötet, 4.141. pont)